

سومین گردهمایی تخصصی ناشران کتاب کودک و نوجوان با موضوع «کتاب‌های کار تونی» روز یکشنبه ۲۶ بهمن ماه در سالن گردهمایی فرهنگسرای اندیشه برگزار شد.

در این گردهمایی که با حضور مصطفی رحماندوست، محمودرضا بهمن پور، رضا هاشمی نژاد، نادر قدیانی و کریم نصر تشکیل شد شرکت‌کنندگان دیدگاه‌ها و نظرات خود را در مورد کتاب‌های کار تونی اظهار کردند.

سرفصل‌های این گردهمایی را می‌توان در دو بخش خلاصه کرد.

۱- آرایه تعاریف از کتاب‌های کار تونی

۲- بحث موشکافانه در موافقت و مخالفت با کتاب‌های کار تونی، آموزنده نبودن، ارتباط صرفاً عاطفی خواننده با اثر، آرایه آثار با شکل‌های سطحی و ساده، اقتصادی بودن و اتکاء بیش از حد ناشران به تولید این قبیل کتابها و نیز عقب نگه‌داشتن کارهای تألیفی و مفید، آزادی بیش از حد در تولید این گونه کتاب‌ها و نبود تکنیک خیال پردازانه و قوی و نیز ضعف در نشر، ویرایش، خلاصه کردن این گونه آثار، در کنار نیازهای غیرفرهنگی در تولید این قبیل کتاب‌ها به طور اعم، و عدم قابلیت فرهنگ‌سازی آنها به عنوان ویژگی‌های کتاب‌های کار تونی از سوی مخالفان مطرح شد.

در ادامه مصطفی رحماندوست با اشاره به این مطلب که موافقان و مخالفان در این مسأله اشتراک نظر دارند که نیت چاپ کتاب‌های کار تونی صرفاً اقتصادی است، افزود: حال این مسأله مطرح می‌شود که آیا این نیت اقتصادی را باید بال و پر داد یا خیر؟ ماهیت تولید کتاب برای تمامی دست‌اندرکاران این کار، ماهیت فرهنگی است. با این دید نمی‌شود کاری را انجام داد که ماهیت اقتصادی در عالم نشر داشته باشد. این مسأله در واقع نقض غرض است.

وی با اشاره به مشکل اصلی کتاب در دو بخش که مشکل درازمدت و کوتاه مدت است گفت: «مشکل درازمدت آن است که ما در کشورمان فرهنگ مطالعه نداریم. ما از نظر وضعیت کتاب در دنیا در رتبه ۶۹ هستیم، آن هم بعد از کشورهای مثل برمه و سنگاپور. این در حالی است که درصد بیسوادی کشوری مثل برمه، ۳ برابر بیسوادان ماست! اقا همین کشور از نظر رتبه کتابخوانی ۵ رتبه از ما جلوتر است!

در حیطه کتاب و مطبوعات کودک و نوجوان و در عالم نشر به ازای هر یازده کودک و نوجوان ایرانی در ماه یک شماره نشریه آن هم زمانی که آفتابگردان با تیراژ ۶۰-۵۰ هزار منتشر می‌شود، می‌رسد. در سید نیازهای عمومی در مملکت ما، کتاب رتبه ۲۳ را دارد.

مشکل کوتاه مدت ما آن است که در یک زمانی بررسی کتاب‌های کودک و نوجوان توسط افراد غیرکارشناس و ناآشنا با ادبیات کودکان و با دیدگاه‌های غیرمنطقی در ۳-۴ سال اخیر است که سبب شده تا بلایی سر فرهنگ و نشر ما بیاید که ۱۰ سال باید تلاش کنیم تا این فضا از بین برود.

گزارش سومین نشست ناشران کتاب کودک و نوجوان

کتاب‌های کار تونی،

باید و نباید‌ها

مهناز باقری

یک کتاب کار تونی هم منتشر کند و چند نویسنده معتبر پای آن کتاب‌ها را امضاء کنند و قبول مسؤلیت کنند. با این حساب این طور نیست که این کتاب‌ها از نظر ادبی، ویرایشی و همه جنبه‌ها ضعیف باشد، با یک کنترل درونی می‌شد جلوی توزیع بیش از اندازه این کتاب‌ها را گرفت. باید پذیرفت اگر این اتفاق نمی‌افتاد، نظام پخش کتاب کودک ایران متحول نمی‌شد، یا باید مبلغ هنگفتی را به نظام نشر تزریق می‌کردند و یا اینکه حداقل آن را از انحصار اقتصادی عده‌ای ناشر بازاری خارج می‌کردند. به نظر من آن روز این اتفاق افتاد. روزی این حرکت بسیار درست بود، اما اگر این کنترل‌ها ضمانت اجرایی نداشته باشد، مشکل‌ساز می‌شود، که شد.

بعد از این دو، سه سال اخیر یک دفعه این کتاب‌ها را آزاد کردند و به طرز غیرقابل تصویری ناشران در این زمینه به فعالیت پرداختند. نتیجه چنین عملکردی این شد که این کتابها تبدیل شدند به ابزار زندگی ناشران و شرط زنده ماندن آنها!

وی اضافه کرد: من در مورد اینکه این کتاب‌ها جنبه منفی دارند، موافق نیستم. چون همان طور که قبلاً گفتم: چند کارشناس پشت این کتاب‌ها هستند. وی همچنین گفت: من این مسأله را که چون این کتاب‌ها با انگیزه اقتصادی تولید می‌شوند، پس حتماً و لزوماً مضر و منفی هستند را نمی‌پذیرم. اما این حرف را که این کتاب‌ها فرهنگ‌ساز نیستند قبول دارم. مگر همه کتاب‌ها فرهنگ‌ساز هستند. این مشکلی نیست. مگر کتاب‌هایی که مثلاً در مورد تعمیر ماشین هستند، فرهنگ‌ساز هستند، آنچه مشکل‌ساز است و ایراد دارد این است که این کتاب‌ها (کتاب‌های کار تونی) وجه غالب شوند، یعنی نبض بازار را بدست گیرند.

خلاصه این تصور که بچه‌ها این کتاب‌های کار تونی را می‌خوانند و این مسأله عاملی می‌شود برای علاقه‌مند کردن آنها به مطالعه و کتاب حرف غلطی است، چون صدتا از این کتاب‌ها را هم اگر بخوانند، قدرت خلاقه‌ای در ذهن‌شان ایجاد نمی‌شود و این مسأله افتخار نیست.

هاشمی نژاد با اشاره به این مطلب که با از بین رفتن نمایشگاه‌های تصویرگری کتاب کودک مشکلات زیادی در زمینه تصویرگری به عنوان عاملی در جذابیت کتاب گفت: با از بین رفتن این نمایشگاه‌ها سیری نزولی در زمینه تولید کتاب‌های کودکان و نوجوانان پدید آمد. وی اضافه کرد: برای توسعه جنبه فرهنگی ادبیات کودک و اقتصاد آن باید سرمایه‌گذاری بیشتری کرد.

او با اشاره به این مطلب که در سال‌های ۷۰ تا ۷۶ یارانه‌های این بخش قطع شده است و قیمت‌ها چند برابر شده و ناشران در حالت بلا تکلیفی مانده‌اند گفت: در چنین اوضاعی بنده پیشنهاد دادم که ناشران با یک نظام کنترل از سوی وزارت ارشاد کتاب‌هایی را که دارای مشخصات تجاری بوده و هستند تولید کنند.

هاشمی نژاد افزود: پشت تک تک ما چند کارشناس هستند که کارها را ارزیابی می‌کنند. دوستان در تعاریف‌شان این کتابها را از جهت ادبیات کودک و نه از جهت نشر مضر می‌دانند و می‌گویند اینها بر کودکان اثر منفی دارند. کارشناسان ما می‌گویند: نه این طور نیست. این کتابها مضر نیستند. با این وجود قبول دارم که اگر انگیزه اقتصادی پشت این کتاب‌ها نبود، هیچ دلیلی نداشت که ما سراغ آنها برویم. اما مسأله اقتصادی خیلی جدی بوده و هست. پیشنهاد بنده به ارشاد در آن زمان این بود که اجازه نشر این کتاب‌ها داده شود، منتها با قید نسبت. یعنی هر ناشر درازای ده تا کتاب تألیفی

وی در مورد اینکه این کتابها مؤلف پرور و تصویرگر پروری نمی‌کنند و با این استدلال که این کتابهای خارجی هستند پس بچه‌های ما هیچ آموخته مناسبی نخواهند داشت گفت: در مملکتی که در کنار کتاب رسانه‌های دیگری هم هست فقط با این دید نسبت به کتاب نمی‌شود، حرف زد.

بحث ما این است که چقدر باید به این کتابها اجازه چاپ و انتشار داد. آیا واقعاً اگر جلوی نشر این کتابها گرفته شود کودک خوب تولید می‌شود؟

گریم نظر در ارزیابی صحبت‌های هاشمی نژاد گفت: آقای هاشمی نژاد از قول ناشرانی صحبت می‌کنند که تمایلات عمیق فرهنگی دارند. در حالی که تمام ناشران ما گرایش وسیع و عمیق فرهنگی ندارند. واقعیت این است که این فعالیت چند سال اخیر ناشران ما نشان داده است که خیلی از دوستان از ناچیزترین روزنه‌ها برای توجیه، استفاده می‌کنند.

درست است که برخی از ناشران متمدن فیلترهای متعددی دارند که تا حد امکان کتاب سالم را به دست خریدار برساند ولی آیا واقعاً این مسأله برای همه ناشرانی که این همه کتابهای مضر تولید می‌کنند هم، این مسأله صادق است؟

وی گفت: مطلب دیگر این است که شاید بعضی بگویند بگذارید تنوع زیاد شود. من موافق این مسأله هستم، اما به این شرط که میدان مقابله واقعاً عادلانه باشد. ما در سال مجموعاً ۵۰ تا تصویر خوب بیشتر نمی‌توانیم ارایه کنیم. در صورتی که تصویر مبتذل در هر ثانیه ۲۴ تا، از تلویزیون پخش می‌شود. تاثیری که آن روی اذهان می‌گذارد قابل مقایسه با ۵۰ تا تصویری که یک تصویرگر در عرض یک سال تولید می‌کند، نیست. این میدان به هیچ وجه عادلانه نیست. در این صورت ما نمی‌توانیم به دموکراسی برسیم.

قدیانی به عنوان یکی از موافقان نشر کتابهای کارتونی گفت:

واقعیت این است که ناشرانی که از بابت فروش این کتابها پولی به دست آورده‌اند آن را در جاهای دیگر خرج نکرده‌اند. وی در مورد عدم فرهنگ‌سازی این کتابها گفت: به عقیده من بهرحال خانواده‌ها این کتابها را می‌خرند و باعث می‌شوند بچه‌ها ایشان آنها را بخوانند. این که بگوییم دیگر کشورها از این کتابها چاپ نمی‌کنند، نظر درستی نیست. من دوبار که به نمایشگاه بولونیا رفته‌ام، دیده‌ام که اکثر ناشران دنیا به هر دلیلی کتاب تجاری دارند. اقتصاد به هر علتی یک گوشه‌ای از کار فرهنگی ناشران است. بهمین پور با توضیح این مطلب که در جمع‌بندی دلایل به این نکته می‌رسیم که «تولید این کتابها به سبب وجه اقتصادی آن است، با اشاره به مجموعه کتابهای حسنی گفت: به اعتقاد من، ما می‌توانیم با فرض اینکه محدودیتی در تولید این کتابها صورت گیرد، در تعریف آن یک مقدار وسعت نظر پیدا کنیم و این تعریف را گسترش دهیم و کتابهایی را در حوزه مصورسازی و انیمیشن و به یک معنا کتابهای کارتونی را خودمان خلق کنیم. این خلق

البته کار سختی است. اما این محدودیت‌ها را می‌شود به نحوی تعریف و قاعده‌مند کرد. در واقع این کتابها به طور مطلق و کامل می‌توانند حذف نشود.

هاشمی نژاد با اشاره به این مطلب که به نظر می‌رسد چاپ کتابهای کارتونی پرونده‌اش بسته شده است گفت: حال این سوال مطرح است که با اتفاقاتی که افتاده حال راجع به آن کتابهایی که مجوز داشته و در بازار است چکار خواهید کرد؟! چون عملاً توان جلوگیری وجود ندارد.

وی افزود: به نظر من این موضوع یک بحث اجرایی است نه تئوریک. قطعاً گروهی از کارشناسان و ناشران باید باشند، تا این موضوع را بررسی کنند و نباید با پاسخ بله یا نه پرونده کتابهای کارتونی و موضوعات مشابه آن بسته شود. از طرفی وزارت ارشاد باید از ناشران پشتیبانی کند و با حرکت‌هایی مثل نمایشگاه تصویرگران و یا سیاست‌های تشویقی اثر گذار باشد. شما نمی‌توانید جلوی اقتصاد را بگیرید و بعد بگویید با انگیزه‌های فرهنگی بروید و بمیرید. در گذشته به علت حمایتی که به طرق مختلف وزارت ارشاد از ناشران کتاب کودک و نوجوان می‌کرد، وجه فرهنگی کار رشد کرده بود.

در پایان این جلسه یکی از شنوندگان حضار این نشست گفت: به نظر من این جلسات باید پربارتر می‌شد. تصاویر کارتونی یک سبک است و برای کودکان ما قابل لمس هست. اما تصاویر کارتونی با دو کیفیت خوب و بد ارایه می‌شوند. تشخیص کیفیت کارهای کارتونی باید توسط کارشناسان صورت گیرد. از طرفی کتابهای کارتونی از جهت اقتصادی به نفع ناشر است. وی عقیده داشت، وزارت ارشاد باید این گونه کتب را کنترل کند و اجازه دهد ناشران خرده یا با نشر و تولید آن در عرصه باقی بمانند.

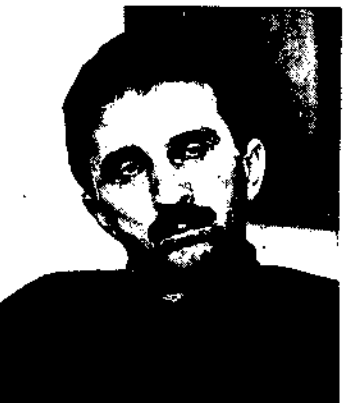
وی در مورد اینکه کتابهای کارتونی تصویرگر و شاعر پرور و مؤلف پرور نیستند گفت: ارشاد می‌تواند قانون بگذارد که مثلاً هرکس که کتاب «سیندرلا» را عیناً چاپ کند، کار نادرستی انجام داده است. بلکه او باید به یک تصویرگر ایرانی بدهد تا قلمش قوت گیرد. و بعد از ده تا از این کتابها خودش جسارت تصویرگری را پیدا کند.

اولین نشانه یک کتاب فرهنگی این است که یک مفهوم انسانی را یادآوری کند. باید به کتابهای دیگر هم اجازه ورود داد. متنها باید محتوایش ایرانی باشد؛ وی افزود: درد ما درد تولید نیست، بلکه پخش است و وزارت ارشاد باید کاری در این زمینه انجام دهد.

قدیانی در پایان این همایش دیدگاه‌های اعضا را جمع‌بندی کرد و گفت: در مورد اینکه این کتابها به طریقی تقسیم‌بندی شوند و در اختیار ناشران خرده پا قرار گیرند من صد درصد موافق هستم. سیاست تولید کتابهای کارتونی به نسبت تعداد کارهای فرهنگی را ما هم قبول داریم و این سیاست در گذشته نیز اعمال می‌شده است.

رحماندوست: نیت چاپ کتابهای کارتونی صرفاً اقتصادی است.

نصر: بسیاری از ناشران از ناچیزترین روزنه‌ها برای توجیه کارهای غلط استفاده می‌کنند.